

Miljömål för Aneby kommun 2011-2025

Fastställda av kommunfullmäktige
2011-06-20

Innehållsförteckning

	sid
Innehållsförteckning	2
Inledning	3
1 Begränsad klimatpåverkan	4
2 Frisk luft	5
3 Bara naturlig försurning	6
4 Giftfri miljö	7
5 Skyddande ozonskikt	8
6 Säker strålmiljö	9
7 Ingen övergödning	10
8 Levande sjöar och vattendrag	11
9 Grundvatten av god kvalitet	12
11 Myllrande våtmarker	13
12 Levande skogar	14
13 Ett rikt odlingslandskap	15
15 God bebyggd miljö	16
16 Ett rikt växt- och djurliv	17
Bilagor	Ordförklaringar och läshänvisningar
	Så här är arbetet med miljömålen organiserat i Aneby kommun!

Inledning

Aneby kommuns miljömål utgår från de nationella och regionala miljö kvalitetsmål som är beslutade vid antagandet. Miljömålen ska vara bindande för miljöarbetet inom kommunen som organisation och vägledande för andra verksamheter inom kommunens gränser.

Målen är numrerade efter de nationella miljömålen. Två av de nationella miljömålen berör inte Aneby kommun och finns därför inte med. Det är miljömål nr 10 Hav i balans samt levande kust och skärgård och miljömål nr 14 Storslagen fjällmiljö. På Miljömålsportalen www.miljomal.se kan du läsa mer om miljömålen och det globala, nationella och regionala arbetet för att nå dem. Där finns länkar till uppföljning och ansvariga myndigheter, miljöorganisationer, liksom tips om hur näringslivet och allmänheten kan hjälpa till.

Syftet med fastställandet av de lokala miljömålen är att de ska utgöra grunden för utarbetande av ett åtgärdsprogram. De kan även ligga till grund för miljödiplomering av verksamheten. På vissa områden tas särskilda planer fram. Exempel på detta är Avfallsplan (under revidering), Energi- och klimatstrategi (under framtagande), VA-plan (under framtagande) och Naturvårdsplan (under framtagande). Andra områden behandlas direkt i översiktsplanen, exempelvis bevarande av kulturhistoriskt värdefulla byggnader.

I bilagan finner du vidare läshänvisningar samt vissa ord och begrepp förklarade. Dessa är markerade *kursivt* i texten.

Bedömningen av nuläget i Aneby kommun sammanfattas med smileisar och med en pil som anger trenden.

Mycket svårt att nå

Möjligt att nå med fler åtgärder

Kommer att nå

Positiv utvecklingsriktning

Ingen tydlig utvecklingsriktning

Negativ utvecklingsriktning

1 Begränsad klimatpåverkan

Nuläge

Miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan bedöms bli mycket svårt eller inte möjligt att nå. Regeringen bedömer att Sverige lyckats bryta sambandet mellan ekonomisk tillväxt och växthusgasutsläpp, men globalt ökar utsläppen av *klimatpåverkande gaser*, vilket orsakar en temperaturökning. För jordbruket bedöms problemen öka vad gäller översvämningar och torka, liksom problemen med ogräs och angrepp av sjukdomar och insekter.

I Jönköpings län har utsläppen av växthusgaser minskat jämfört med år 1990, vilket till stor del beror på att uppvärmningen med olja har bytts till andra värmekällor. Utsläppsminskningen hejdas dock av att vägtransporterna ökar.

Aneby kommun deltar i det nationella projektet Uthållig kommun och har tar fram en särskild Energi- och klimatstrategi. I denna beskrivs bakgrunden och nuläget mer ingående, samt de åtgärder som kommunen avser vidta för att motverka klimatpåverkan. Idag finns 9,5 km cykelväg.

Övergripande mål

Halten av växthusgaser i atmosfären ska stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte är farlig.

För att minska klimathotet och förbättra folkhälsan vill kommunen att invånarna går och cyklar mer, åker (om möjligt) kollektivtrafik, minskar andelen resor med bil och minskar utsläppen av fossil koldioxid från de bilresor som görs. Kommunen vill också att andelen närproducerade livsmedel ökar.

All energi som används i kommunen ska komma från *förnybara energikällor*.

Etappmål

1. År 2020 ska *koldioxidutsläppen* vara högst 1000 kg per person och år.
2. År 2025 ska Aneby kommuns verksamheter vara *klimatneutrala*. Det innebär att de klimatpåverkande utsläppen ska beräknas, att ett åtgärdsprogram ska antas och att återstående utsläpp ska kompenseras.
3. Byggnader som ägs av Aneby kommun ska senast år 2012 värmas med *förnybara energikällor*.
4. År 2025 ska andelen invånare som bor på ett attraktivt avstånd till kollektivtrafik (närmare än 400 m fågelvägen) vara minst 50 %.
5. År 2015 ska det finnas minst 13 km cykelväg i Aneby kommun.
6. År 2020 ska alla fordon vara *miljögodkända* som kommunen äger (Räddningstjänstens fordon undantagna) samt i möjligaste mån även anlitade entreprenörers fordon.
7. År 2025 ska Aneby kommun ha en fordonspark som är oberoende av fossila bränslen.

2 Frisk luft

Nuläge

Bedömningen är att miljö kvalitetsmålet Frisk luft inte kommer att nås, vare sig nationellt eller regionalt. Problemen med luftföroreningar är kopplade till intensiv vägtrafik såväl i länets tätorter som i hela Europa vilket gör att det blir mycket svårt att nå målet inom tidsramen. Det krävs omfattande åtgärder inom trafik- och energiområdet för att luftföroreningarna inte ska påverka människors livslängd negativt.

Regionalt har bedömningen gjorts att det är svårt att se en tydlig utveckling av tillståndet i miljön, eftersom vissa luftföroreningar minskar medan andra ökar. Det är oroväckande att vägtrafiken visar en ökande tendens, vilket medför ökande halter av många luftföroreningar.

IVL Svenska Miljöinstitutet har sammanställt mätvärden för länet och tagit fram Förslag på samordnat program för uppföljning av miljö kvalitetsnormer och miljömål för luftkvalitet. Enligt detta uppfylls troligen samtliga miljö kvalitetsnormer för Aneby kommun, utom för marknära ozon som överskrids med ca 25 %.

Marknära ozon bildas genom reaktioner mellan solljus, *kväveoxider* och *kolväteföreningar*. Särskilt höga halter kan uppstå när högtrycksområden med svaga vindar stannar över centrala Europa under lång tid. När föroreningarna förs upp mot Sverige blir resultatet en s k ozonepisod, vilket innebär att halterna under några dygn blir 2-3 gånger högre än normalt. Episoderna med riktigt höga halter har blivit färre under senare år och de högsta halterna har blivit lägre, men samtidigt ökar bakgrundshalterna på hela norra halvklotet, till följd av utsläpp i Nordamerika och Sydostasien. Redan dagens genomsnittliga ozonhalt försämrar tillväxten hos jordbruksgrödor. Kostnaderna för det svenska lantbruket är minst en halv miljard kronor per år. Under 2008 överskreds det nationella haltmålet i hela landet, både i städerna och på landsbygden, och flest dagar med höga ozonhalter finner man i kustnära miljöer och på högt belägna platser i södra Sverige.

Övergripande mål

Luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.

Etappmål

1. År 2020 ska samtliga förbränningsanordningar för eldning av fastbränsle för uppvärmning och varmvattenproduktion inom område med detaljplan, områdesbestämmelser eller samlad bebyggelse i kommunen vara miljö godkända eller vara försedda med ackumulatortankar.
2. Anslutningen till fjärrvärme ska fortsätta att öka.

3 Bara naturlig försurning

Nuläge

Nationellt och regionalt bedöms det mycket svårt eller inte möjligt att nå miljö kvalitetsmålet Bara naturlig försurning. Främsta orsaken till försurningen är utsläpp av svaveloxid i övriga europeiska länder, som härrör från förbränning av kol, olja och andra svavelhaltiga bränslen. Utsläpp av kväveoxider från vägtrafik och sjöfart bidrar också. Det nationella delmålet gällande utsläpp av kväveoxider har ännu inte nåtts, men bedöms kunna nås om fler åtgärder vidtas. Utöver begränsningar och överenskommelser på internationell och nationell nivå bör åtgärder inom skogsbruket prioriteras. En större intensitet i skogsbruket, till följd av exempelvis en ökad biobränsleefterfrågan, kan innebära en *ökad försurande effekt*.

Försurning är ett de största miljöproblemen i Jönköpings län. Många av länets sjöar kalkas för att förhindra att växter och djur dör i de försurade sjöarna och vattendragen. Större delen av Aneby kommun har dock förhållandevis bördiga marker med högre motståndskraft mot försurning. Någon kalkning sker inte i kommunen.

Utsläppen av kväveoxider har i Aneby kommun minskat med 27 % från år 2000 till år 2006. Motsvarande siffra för Jönköpings län som helhet är 18 %.

VattenInformationssystem Sverige, VISS, har klassificerat 15 sjöar och 19 vattendrag i kommunen. För i stort sett samtliga har statusen klassificerats som God med avseende på försurning (Anebysjön klassificeras Hög och Skärsjöbäcken har ej klassificerats). Kommunens västra del är upprinningsområde för Vättern och där kan försurningen märkas på exempelvis surt vatten i enskilda brunnar.

I kommunen finns två stationer där man tidigare mätt bakgrundsvärden av luftföroreningar, Gynge (avslutat 2007) och Bordsjö (avslutat 2001). Gynge har varit den lokal som haft minst försurat markvatten i länet och den enda lokalen med positiv syraneutraliserande förmåga. Trenden har dock varit negativ med alltmer försurat markvatten. Bordsjö har över lag haft den näst högsta kvävedepositionen i länet och markförsurningen har legat på medelnivå. Inga tendenser till minskad markförsurning har kunnat noteras.

Övergripande mål

De försurande effekterna av nedfall och markanvändning ska underskrida gränsen för vad mark och vatten tål. Nedfallet av försurande ämnen ska heller inte öka korrosionshastigheten i tekniska material eller kulturföremål och byggnader.

Etappmål

1. Samtliga klassificerade sjöar och vattendrag i Aneby kommun ska ha statusklassificeringen God eller högre med avseende på försurning.

4 Giftfri miljö

Nuläge

Bedömningen är att det inte är möjligt att nå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö. Trenden är neutral då det är svårt att göra en sammanfattande bedömning om utvecklingen av tillståndet i miljön. Många kemiska ämnen fasas ut. Samtidigt börjar nya ämnen användas, ämnen där man har dålig kunskap om egenskaper och eventuella effekter av långtidsexponering. Svårnedbrytbara ämnen är redan spridda i miljön, i varor och byggnader och förekommer i modersmjölk. Förutsättningarna har förbättrats de senaste åren genom skärpt lagstiftning inom EU (*REACH*), men ytterligare åtgärder och drivkrafter behövs. Inte minst behöver företagen öka sitt arbete för att ersätta farliga ämnen. Inom jordbruket bedöms klimatförändringarna öka problemen både vad gäller ogräs och angrepp av sjukdomar och insekter. Detta medför ett ökat behov av kemiska bekämpningsmedel om inte andra åtgärder vidtas, såsom förändringar av odlingsystemen, grödfördelning, växtföljd, odlingsåtgärder och alternativa växtskyddsmetoder.

Halterna av tungmetaller i avloppsslam i Aneby håller sig långt under gällande gränsvärden för spridning på åkermark. I Aneby kommun saknas biltvättanläggning. Biltvätt på gatan leder till direktutsläpp till vattendrag av tungmetaller, PAH och andra mycket giftiga ämnen. Olaglig eldning av avfall bedöms i Sverige ge upphov till lika mycket dioxiner som den lagliga avfallsförbränningen.

Utsläpp av kvicksilver transporteras långa sträckor med luften, regnar ner och transporteras till vattendrag och sjöar. Halten kvicksilver ökar för varje steg i näringskedjan och rovfiskar som gädda, abborre, gös och lake kan innehålla höga halter. Vid konsumtion av fisk med höga kvicksilverhalter kan det centrala nervsystemet skadas. Foster är mycket känsliga. I en undersökning av fisk i 12 sjöar i Aneby kommun i början av 1990-talet översteg halten 0,5 mg/kg i tre av sjöarna.

Övergripande mål

Miljön ska vara fri från ämnen och metaller som skapats i eller utvunnits av samhället och som kan hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden.

Riskerna med hantering av kemiska produkter ska fortlöpande minska.

För att förbättra folkhälsan och minska spridningen av miljögifter ska miljöpåverkan från kommunens upphandling minska.

Etappmål

1. Senast år 2013 ska alla kommunens egna verksamheter vara *miljöcertifierade* eller *miljödiplomerade*.
2. Enskilda substanser från bekämpningsmedel eller dess nedbrytningsprodukter i dricksvatten får ej förekomma i halter över gällande gränsvärden.
3. År 2020 ska kvicksilverhalten i fisk i kommunens sjöar och vattendrag underskrida gränsvärden för konsumtion.

5 Skyddande ozonskikt

Nuläge

Bedömningen är att miljökvalitetsmålet Skyddande ozonskikt nås om pågående arbete fortsätter. Under de två senaste decennierna har utsläppen av ozonnedbrytande ämnen minskat kraftigt liksom halterna av ozonnedbrytande ämnen i övre atmosfären. Under förutsättning att Montrealprotokollet följs kommer ozonskiktet troligen att återhämta sig. Enligt experter sker återhämtningen fullständigt först efter år 2050. Montrealprotokollet är ett internationellt avtal där medverkande länder förbinder sig att upphöra med användningen av ozonnedbrytande ämnen.

I december 2009 beslutade regeringen att *HCFC* inte får användas i befintliga anläggningar från och med 1 januari 2015. Sedan 2008 gäller nya regler för rapportering av *köldmedier*, vilket innebär att färre anläggningar än tidigare är rapporteringsskyldiga (endast anläggningar med över 10 kg totalt installerad mängd köldmedia). I Aneby kommun minskade antalet rapporteringsskyldiga anläggningar med ca hälften till 16 st objekt. Bland dessa rapporteringsskyldiga objekt var den totala installerade mängden HCFC ca 172 kg och mängden HFC ca 618 kg. Jämfört med total installerad mängd var påfylld mängd köldmedia ca 29 % vad gäller HCFC och ca 6 % vad gäller HFC år 2008.

Övergripande mål

Ozonskiktet ska utvecklas så att det långsiktigt ger skydd mot skadlig UV-strålning.

Etappmål

1. Kommunens egna fastighetsbestånd ska avveckla användningen av CFC och HCFC före år 2013.
2. För att förbättra folkhälsan vill vi att läckaget av ozonnedbrytande ämnen minskar till försumbara mängder.

6 Säker strålmiljö

Nuläge

Miljökvalitetsmålet Säker strålmiljö bedöms kunna nås om ytterligare åtgärder genomförs.

Magnetfält finns ständigt omkring oss. De är starkast närmast källan, till exempel kring kraftledningar eller omkring apparater, men styrkan avtar snabbt med avståndet. Ju starkare ström som används, desto starkare magnetfält. Det finns två typer av magnetfält; statiska och växlande. Statika fält som är avsevärt starkare än jordens är mycket ovanliga och det har inte gått att påvisa någon skadlig effekt från statiska fält som människor normalt kommer i kontakt med. Växlande magnetfält bildas kring elektriska apparater för växelström, det vill säga apparater som drivs med ström från vägguttaget. Den allvarligaste bevisade risken med växlande magnetfält är sambandet mellan exponering under barnaåren för magnetfält som ligger över det normala och en något ökad risk för leukemi. För att ge upphov till omedelbar påverkan, till exempel nerv- och muskelretningar, krävs magnetfält som ligger långt över vad som normalt finns i vår omgivning.

Säker strålmiljö innebär att följa forskningen om magnetiska fält och att åtgärda eventuella risker i tid. Två planerade projekt i kommunen kan komma att försämra boendemiljön när det gäller magnetiska fält; Götalandsbanan (tågtrafik) och Sydlänken (400 kV elledning). Båda ger upphov till växlande magnetfält.

Radon är en radioaktiv färg- och luktlös gas som avgår från berggrund och jordarter som innehåller uran. Utomhus är halterna radon i luft mycket låga, men beroende på byggnadsmaterial, ventilation och vatten kan gasen ansamlas i byggnader. Höga halter ökar risken för att få lungcancer. Radon kan finnas i vatten från djupborrade brunnar. Vid spolning av radonhaltigt vatten avgår gasen till bostadsluften. Radon i dricksvatten kan även orsaka skador på mag- tarmkanalen. Barn är särskilt känsliga för höga radonhalter, både i vatten och i luft. I Aneby kommun finns höga radonhalter uppmätta i enskilda brunnar liksom i småhus och flerbostadshus. För att nå miljökvalitetsmålet måste fastighetsägare informeras om höga radonhalter i hus och vatten och om hur de kan komma till rätta med problemen.

Riskerna med solning måste också uppmärksammas mer. Risken för hudcancer ökar både vid solariesolning och av vanlig solstrålning.

Övergripande mål

Människors hälsa och den biologiska mångfalden ska skyddas mot skadliga effekter av strålning i den yttre miljön.

För att förbättra folkhälsan vill kommunen att nya kraftledningar i möjligaste mån förläggs i mark, att riskerna med solning uppmärksammas, att höga radonhalter i vatten åtgärdas och att antalet fall av hudcancer minskar.

Etappmål

1. År 2025 ska inga bostäder, skolor eller förskolor finnas inom *skyddszon* för elektriskt/magnetiskt fält.

7 Ingen övergödning

Nuläge

Det är mycket svårt eller inte möjligt att nå miljökvalitetsmålet Ingen övergödning. Orsakerna är bland annat att naturliga processer påverkar närsaltdynamiken och att återhämtningstiden är lång. Tillståndet i havet är fortfarande allvarligt.

Större delen av Aneby kommun tillhör Svartåns avrinningsområde. Trots att kommunen ligger i upprinningsområdet finns oroande tecken på övergödningens effekter, i form av exempelvis sporadisk algblomning. *VattenInformationsSystem Sverige*, VISS, har klassificerat 13 sjöar i kommunen. Av dessa har 12 st statusen God eller Hög med avseende på näringsämnen, men för sjön Ralången är statusen Måttlig. Av vattendragen har VISS klassificerat 17 st och av dessa har 14 st statusen God eller Hög. För sträckan Vibäckabäcken-Anebysjön i Svartån, är statusen Måttlig, och för sträckan Dryllån-Ralången i Svartån och Vibäckabäcken är statusen Otillfredsställande.

För att motverka övergödningen krävs ytterligare insatser inom områdena avloppsrening och jord- och skogsbruk. Enskilda avlopp inventeras kontinuerligt och krav på åtgärder ställs inom ramen för offentlig tillsyn. Tillsyn bör ske minst vart tionde år. Det innebär att takten måste ökas. Något särskilt kväverenningssteg finns inte vid något av de kommunala avloppsreningsverken. En utredning om hur dagvattnet från Aneby tätort ska tas om hand på bästa sätt har utförts. Vissa åtgärder har vidtagits, exempelvis inrättande av oljeavskiljare på två utlopp i Svartån.

Övergripande mål

Halterna av gödande ämnen i mark och vatten ska inte ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningar för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten.

Algblomning (massiv tillväxt av planktonalger) beroende på människans påverkan ska inte förekomma.

Etappmål

1. Senast år 2011 ska kommunen, i samverkan med länsstyrelsen, utvecklat vatten- och avloppsplan för hela kommunens geografiska område.
2. År 2025 ska samtliga sjöar och vattendrag i Aneby kommun ha statusklassificeringen God eller högre med avseende på näringsämnen.
3. Senast år 2015 ska det säkerställas att de kommunala reningsverken fungerar tillfredsställande, även vid elavbrott och vid stora nederbördsmängder.

8 Levande sjöar och vattendrag

Nuläge

Det bedöms möjligt att nå miljö kvalitetsmålet Levande sjöar och vattendrag om ytterligare åtgärder görs. Inom länet bedömer Länsstyrelsen att det främst är arbetet med kulturmiljöer vid vatten som behöver förstärkas ytterligare. Statistik från Skogsstyrelsen tyder på att det är högst aktivitet i Småland vad gäller dikesrensning, vilket är en åtgärd som kan ge stora slamtransporter. Vattenmyndigheterna bedömer att man i högre utsträckning behöver ta hänsyn till samspillet mellan ekologiska, ekonomiska, kulturella och historiska faktorer, s k landskapsperspektiv.

Aneby kommun har många särskilt skyddsvärda ytvatten, exempelvis flera Natura 2000-områden, riksintressen, naturreservat och områden som är nationellt eller regionalt särskilt värdefulla. Bland dessa kan nämnas Ören, som är länets femte sjö när det gäller artrikedom, Svartåsystemet, som är värdefullt för sjölevande öring, uttern och kulturvården, och Försjön, som har en mycket hög grad av naturlighet och används som regional referenssjö inom den regionala miljöövervakningen. Även i Västra Lägern förekommer uttern och sjölevande öring, som använder Bordsjöbäcken för reproduktion. Bordsjöbäcken tillhör också de finaste flodpärlmusslevattnen i länet.

Bland de sjöar som kräver extra åtgärder kan nämnas Ralången, som har otillfredsstillande ekologisk status, och Ören, där näringstillståndet håller på att ändras mot mer näringsrikt. Otillräckliga skyddszoner och skogsbruket i närområdet runt Försjön utgör ett aktuellt hot, liksom ett högt fisketryck. I flera vattendrag finns vandringshinder som bör åtgärdas.

Övergripande mål

Sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara, och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

Etappmål

1. *Vattendomar* i Aneby kommun ska vara ekologiskt anpassade med hänsyn till samhällets behov.
2. Alla vattenförekomster som omfattas av Livsmedelsverkets föreskrifter om dricksvatten ska uppfylla gällande krav.
3. Senast år 2015 ska de viktigaste vandringshindren för fisk ha undanröjts inom kommunen.
4. Senast år 2015 ska det finnas tunnlar eller spångar för uttern där vägar korsar vattendragen.
5. Senast år 2015 ska kommunen, i samverkan med länsstyrelsen, ha tagit fram underlag för att minska påverkan från de delar av det rörliga friluftslivet som kan ha en inverkan på vattenmiljön.
6. År 2015 ska samtliga sjöar och vattendrag i Aneby kommun ha klassificeringen God eller högre med avseende på ekologisk status.

9 Grundvatten av god kvalitet

Nuläge

Bedömningen är att miljö kvalitetsmålet Grundvatten av god kvalitet kan nås om ytterligare åtgärder sätts in. Problem orsakade av exempelvis jordbruk eller förorenade områden kan finnas kvar under lång tid eftersom grundvatten har en lång omsättningstid (den tid det tar för allt grundvatten i en förekomst att bytas ut).

Arbetet med EU:s ramdirektiv för vatten har stor betydelse för att nå miljö kvalitetsmålet. Under 2009 har de nybildade vattenmyndigheterna fastställt förvaltningsplaner och åtgärdsprogram. VattenInformationssystem Sverige, VISS, har klassificerat 20 grundvattenförekomster i kommunen. Av dessa uppnår samtliga utom en, Stockabäck-Nobynäs, God status. Anledningen till att Stockabäck-Nobynäs inte uppnår God status är att bekämpningsmedel har analyserats i halter över gränsvärdet. Dessutom är den potentiella föroreningsbelastningen mycket stor. Ytterligare tre grundvattenförekomster kommer troligen att klassas att de riskerar att inte nå God status år 2015. Anledningen är för Kieryd-Sundby höga nitrathalter, för Katrineholm att den potentiella föroreningsbelastningen bedömts som mycket stor och för Noen-Johannesberg höga halter ammonium och att den potentiella föroreningsbelastningen bedömts som måttlig.

I en kommunal vattentäkt har man funnit rester av bekämpningsmedel. Reningsutrustning har installerats och en ny täkt projekteras.

Övergripande mål

Grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.

Allmänna och enskilda vattentäkter ska uppfylla gällande normer.

Nya vattentäkter bör i första hand förläggas utanför åkermark.

Etappmål

1. Senast år 2011 ska nytt *vattenskyddsområde* för Aneby vattentäkt antas. Senast år 2012 ska nya vattenskyddsområden för övriga kommunala vattentäkter antas.
2. Senast 2015 ska övriga vattentäkter som används för uttag av vatten som är avsett att användas som dricksvatten och som ger mer än 10 kbm/dag i genomsnitt eller som försörjer mer än 50 personer ha ett långsiktigt skydd.
3. Senast år 2011 ska alla vattenförekomster som omfattas av Livsmedelsverkets föreskrifter om dricksvatten uppfylla gällande regler och normer för dricksvatten av god kvalitet.

11 Myllrande våtmarker

Nuläge

Nationellt och regionalt görs bedömningen att det kan vara möjligt att nå miljö kvalitetsmålet Myllrande Våtmarker om ytterligare åtgärder görs. Bedömningen av den nationella trenden ändrades från positiv till neutral vid uppföljningen 2010. Orsaken är att åtgärdsarbetet går för långsamt. Biologisk mångfald i våtmarker är inte prioriterat i miljöarbetet i stort. Mer resurser behövs för att återuppta hävden av tidigare brukade våtmarker, vilket gynnar både biologisk mångfald och kulturvärden. Våtmarker hör till de naturtyper som kan komma att drabbas hårdast av klimatförändringar. Många våtmarker är redan påverkade av markavvattning och blir extra sårbara vid till exempel torrperioder. Det är viktigt att klimatarbetet även ser till behovet av att återställa våtmarker utifrån deras vattenreglerande potential, som kan bidra till samhällets arbete med klimatanpassning. Felaktigt anlagda skogsvägar är ett hot mot att nå miljömålet.

På Länsstyrelsen i Jönköping finns det en våtmarkssamordnare vars huvuduppgift är att driva våtmarksarbetet för att nå miljö kvalitetsmålet och då främst delmålet om att anlägga och restaurera våtmarker. Arbetet med åtgärdsprogram för hotade arter är viktigt för att nå målet. Nya regionala mål är under framtagande.

I Aneby kommun är den totala arealen *våtmarker i odlingslandskapet* är ca 2602 ha enligt länsstyrelsens senaste inventering. Den totala arealen sumpskog är enligt Skogsstyrelsen ca 2492 ha. Detta motsvarar 9,8 % av kommunens totala areal.

Övergripande mål

Våtmarkernas ekologiska och *vattenbushållande funktion* i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden

Skogsbilvägar ska inte byggas över våtmarker med höga natur- eller kulturvärden eller så att dessa våtmarker påverkas negativt på annat sätt.

Tillstånd till nya torvtäkter, som motverkar miljömålet, ska inte ges.

Etappmål

1. Inventerade våtmarker ska märkas ut i översiktsplan.
2. Samråd ska ske med Skogsstyrelsen innan skogsväg anläggs.

12 Levande skogar

Nuläge

Miljö kvalitetsmålet Levande skogar bedöms nationellt bli mycket svårt att nå, främst beroende på att skogsresursen används alltför intensivt. Värdefulla naturmiljöer fortsätter att utarmas och kulturmiljövärden skadas i stor omfattning.

Efter stormarna 2005 och 2007 har stora arealer i länet självföryngrats med björk och asp. Detta är en positiv utveckling som gynnar den biologiska mångfalden. I stormarna föll dock mycket gammal skog, vilket missgynnar de arter som knyts till denna naturtyp. I dagsläget finns stora arealer skyddsvärd skog i länet som hotas av avverkning eftersom avverkningstakten är relativt hög. Då efterfrågan på biobränsle ökar kan det påskynda avverkningarna än mer.

Aneby kommun tillhör det subboreala barrskogsbältet. Det finns ändå ett stort inslag av lövskog och ädellövskog, som beror på den lättvittrade berggrunden. Kommunen ligger inom källflödesområdena till Svartå-systemet, till Emå-systemet och till Vättern. Påverkan inom kommunen kommer att belasta dessa system i sin helhet. Det innebär ett särskilt ansvar för hur marken brukas. Karaktäristiskt för Höglandet är högmossarna, vilket ger ett särskilt ansvar att bevara denna naturtyp. I kommunen råder brist på gammal skog. Det råder också brist på ung och medelåldrig lövskog. Det beror delvis på att viltstammen är för stor och betetrycket för hårt. Strukturförändringar inom skogsbruket medför dock att lövskogen ändå långsamt ökar.

För långsiktigt, juridiskt skydd av skogen krävs beslut om naturreservat eller motsvarande. Idag är 161,1 ha skogsmark skyddad genom naturreservat i Aneby kommun. Skogsstyrelsen har märkt ut 11,9 ha med biotopskydd. Detta motsvarar sammantaget mindre än 0,5 % av arealen skogsmark i kommunen. Skogens värden kan också skyddas frivilligt. En ökad andel frivilliga åtaganden skulle innebära förhållandevis stora skyddade arealer till en låg samhällskostnad. Grön skogsbruksplan är ett verktyg som Skogsstyrelsen tagit fram och som bidrar till att öka skogens alla värden. Grön skogsbruksplan kan ligga till grund för certifiering enligt *FSC* eller *PEFC*. Särskild omsorg i skogsbruket måste tas i och i närheten av *Natura 2000*-områden och vid riksintressen för naturvärden.

Övergripande mål

Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.

Etappmål

1. Skyddsvärd skog, såsom riksintressen, ska *långsiktigt skyddas*.
2. Kommunen ska verka för att skogsmarken ska brukas på ett sådant sätt att fornlämningar inte skadas och så att skador på övriga kända värdefulla natur- och *kulturlämningar* är försumbara.
3. För att skydda skogens kulturmiljövärden och sociala värden samt värna om skogsmarken som produktionsyta bör inga nya luftledningar för kraftöverföring tillåtas.

13 Ett rikt odlingslandskap

Nuläge

Det är möjligt att nå miljö kvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap om ytterligare åtgärder vidtas. Jordbrukets strukturomvandling med intensivare odling i slättbygderna samtidigt som delar av skogs- och mellanbygderna växer igen bidrar i båda fallen till att många av odlingslandskapets arter är hotade eller minskar. Strukturomvandlingen påverkar också mångfalden av bebyggelsemiljöer när många av lantbrukets ekonomibyggnader inte längre används och förfaller. Den nedåtgående trenden för betesmark är oroande, eftersom betesmarker hör till de mest artrika biotoperna. Att allt färre landskapselement sköts är till nackdel för det kulturhistoriska värdet, liksom ofta även för växter och djur. I nuvarande landsbygdsprogram finns möjlighet för jordbrukare att söka miljöersättningar som påverkar möjligheterna att nå miljö kvalitetsmålet, till exempel för att sköta ängs- och betesmarker samt natur- och kulturmiljöer, för att restaurera våtmarker och för ekologisk produktion.

Trenden bedöms regionalt vara positiv eftersom anslutningen till miljöersättningar ökar. För att nå miljö kvalitetsmålet måste arealen ängs- och betesmarker bevaras, certifierad ekologisk produktion behöver öka, liksom inköp av ekologiska livsmedel. Det krävs också ytterligare insatser i form av skötsel av fler småbiotoper och kulturbärande landskapselement.

I Aneby kommun var andelen *ekologiskt* odlad åkermark hela 26 % år 2008. Kommunens inköp av *ekologiska* livsmedel 5,5 % av de totala inköpen i kr år 2009 och 2,5 % år 2010.

Övergripande mål

Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljö värdena bevaras och stärks.

För att förbättra folkhälsan och minska spridningen av miljögifter vill kommunen att andelen ekologiska och närodlade livsmedel ökar och att användningen och spridning av miljögifter minskar.

Etappmål

1. Areal värdefull ängs- och hagmark ska inte minska.
2. Mängden småbiotoper i odlingslandskapet, som ägs av kommunen, ska från och med år 2010 inte minska från 2010 års nivå.
3. Vid utgången av 2015 ska den *ekologiskt* odlade jordbruksmarken minst uppgå till 30 procent av jordbruksmarken i kommunen.
4. Minst 10 % av kommunens inköp av livsmedel ska avse *ekologiska* livsmedel senast år 2015.
5. Jordbruksmarken ska brukas på ett sådant sätt att fornlämningar inte skadas och så att skador på övriga kända värdefulla natur- och kulturlämningar är försumbara.

15 God bebyggd miljö

Nuläge

Nationellt görs bedömningen att det är mycket svårt eller inte möjligt att nå miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö i tid. Riksantikvarieämbetet, Boverket och Socialstyrelsen har 2010 tagit fram ett förslag till program med områden som är angelägna att följa. De delar som handlar om människors hälsa och kulturmiljö är svårast att nå. Ska målet kunna nås behövs bland annat förändringar i enskildas beteende när det gäller boende, resor och konsumtion. Det krävs också genomtänkta planeringsunderlag för infrastruktur, grönområden, enskilda byggnader etc. och att planeringsunderlagen följs.

För länet är delmålen om kulturhistoriskt värdefulla byggnader, buller och inomhusmiljö svårast att nå.

I Aneby kommun är *mängden insamlad hushållsavfall* betydligt lägre än jämfört med riket som helhet (185 kg/inv jämfört med 240 kg/inv). Detta beror troligtvis delvis på att andelen hushåll som hemkomposterar är stor. Vad gäller radon är hela kommunen radonriskmark.

Nationella och regionala delmål gällande energiförbrukning i byggnader tas upp under miljömål 1.

Övergripande mål

Tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en lokalt och globalt god miljö. Natur- och kulturvärden ska tas tillvara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas. Exploatering av väl sammanhängande jordbruksmark ska undvikas i vår kommun.

För att förbättra folkhälsan vill kommunen att höga radonhalter i inomhusluft åtgärdas.

Etappmål

1. Bebyggelsens kulturhistoriska värden ska senast år 2015 vara identifierade och ha ett långsiktigt hållbart skydd.
2. Senast år 2011 ska ny avfallsplan tas fram.
3. År 2020 ska byggnader och deras egenskaper inte påverka hälsan negativt.
4. Aneby kommun ska verka för rökfria arbetsplatser och ett aktivt rökavvänjningsarbete.

16 Ett rikt växt- och djurliv

Nuläge

Miljö kvalitetsmålet Ett rikt växt- och djurliv är mycket svårt eller inte möjligt att nå. Att värna den biologiska mångfalden är extra viktigt eftersom den även kan bidra till att minska effekterna av klimatförändringarna, genom att bidra till kollagring och göra ekosystem mindre känsliga för störningar. För att kunna nå målet krävs att vi nyttjar den biologiska mångfalden och olika ekosystemtjänster på ett hållbart sätt. *Ekosystemtjänster*, såsom vatten, livsmedel och medicin, är grunden för människors hälsa och välfärd.

Det senaste seklet har markanvändningen i form av jord- och skogsbruk förändrats dramatiskt. Många naturtyper, och de arter som knyts till dessa, har minskat i omfattning. Det pågår ett omfattande arbete i länet och kommunen för att bevara och förstärka den biologiska mångfalden, men det tar lång tid att se resultat av insatserna. Flera naturtyper och livsmiljöer har lång leveranstid och det är svårt att få tillbaka den mängd som krävs för livskraftiga populationer av många arter.

Sedan 30 år räknas antalet fåglar på flera hundra lokaler runt om i Sverige inom projektet Svensk Fågeltaxering. I kommunen finns en standardrutt för räkning. Bortsett från arter utvalda för att representera mångfald inom gammal skog är trenderna negativa för Jönköpings län. Länsstyrelsen har inventerat skyddsvärda träd i Aneby kommun. Inventeringen kommer att sammanställas och rapporten kan bli underlag för flera etappmål. Vid lokaliseringssprövning av vindkraft måste hänsyn tas till olika arter, bland andra tjäder och orre. Ett ökat inslag av gran inom spelområden för tjäder och orre är också ett hot mot dessa arter.

Hyllingens naturreservat, som bildades 1968, är en viktig våtmark för fåglar och insekter. Med åren har sjön vuxit igen allt mer. Länsstyrelsen planerar en restaurering för att stoppa igenväxningen. Det är viktigt att restaureringen kommer till stånd snarast.

Övergripande mål

Den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystem samt deras funktioner och processer ska värnas. Arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.

De biologiska och kulturhistoriska värdena i området Bredestad-Ralången ska tas tillvara och utvecklas.

Etappmål

1. Senast år 2025 ska minst 10 % av den totala land- och vattenytan i kommunen vara *skyddad*.
2. Hyllingen ska restaureras senast år 2012.
3. Antalet lantraser och kulturväxter på Åsens by bibehålls eller ökar.

Ordförklaringar och läshänvisningar

1 Begränsad klimatpåverkan

De viktigaste klimatpåverkande gaserna är koldioxid, metan, lustgas och fluorerade gaser. Av dessa står koldioxid från förbränning av fossila bränslen för 80 %. Klimateffekt för övriga gaser jämförs med koldioxiden och räknas i koldioxidekvivalenter.

För Aneby ska beräkningar av utsläppen av koldioxid, vad avser fordonsbränsle, endast avse försålda mängder inom kommunen.

I juni 2008 publicerade FN en vägledare för klimatneutralitet "Kick the Habit – A UN guide to Climate Neutrality". FN föreslår en stegvis process som leder fram till klimatneutralitet genom UNEP:s Climate Neutral Network, se vidare www.unep.org/climateneutral/. För att verksamheten ska erhålla status som klimatneutral krävs att följande kriterier uppfylls.

1. Beräkning av direkta och indirekta klimatpåverkande utsläpp.
2. Framtagande av åtgärdsprogram för att minska utsläppen
3. Kompensation för de utsläpp som inte kunnat reduceras med egna åtgärder.

Med förnybara energikällor avses exempelvis biobränsle, solenergi och grön el. Med miljögodkända fordon avses fordon som uppfyller kraven i förordning (2009:1) om miljö- och trafiksäkerhetskrav för myndigheters bilar och bilresor, eller framtida motsvarande regelverk.

Räddningstjänstens fordon måste i dagsläget drivas av fossila bränslen av säkerhetsskäl.

2 Frisk luft

Ozon är ett kraftigt reaktivt ämne som är skadligt vid markytan. Ozonet som bildas i stratosfären, 15-30 km från markytan, är däremot mycket viktigt för livet eftersom det absorberar skadlig UV-strålning.

Exempel på kolväteföreningar, som bidrar till bildandet av marknära ozon, är lösningsmedel och gaser som butanol och propanol. Kväveoxider bildas av kväve och syre (som är huvudbeståndsdelarna i luft) vid höga temperaturer, t ex i förbränningsmotorer i bilar eller vid förbränning i kraftverk. Kväveoxider bidrar även till övergödningen och försurningen.

Ved och annan typ av bioenergi är förnybara energikällor som ingår i det naturliga kretsloppet. Den koldioxid som frigörs vid förbränningen bidrar därför inte till att öka mängden koldioxid i atmosfären. Den småskaliga förbränningen av ved (i viss mån även pellets och liknande) kan dock ge upphov till andra problem och är idag en relativt stor källa till utsläpp av vissa miljö- och hälsoskadliga luftföroreningar, t ex bensen, polycykliska aromatiska kolväten (PAH) och små partiklar. Dessa utsläpp kan leda till problem med andningsvägarna, hjärt- och kärlsystemet och ge upphov till cancer.

3 Bara naturlig försurning

Försurning orsakas huvudsakligen av surt nedfall, men också av uttag av grot (grenar och toppar) i skogsbruket, eftersom mycket av de värdefulla basiska näringsämnena finns i groten. Återföring av aska vid förbränning av grot motverkar därför försurningen.

Den naturliga försurningen uppstår vid nedbrytning av barr samt blad från vissa lövträd, exempelvis ek och bok.

4 Giftfri miljö

Läs mer om REACH och den europeiska kemikaliemyndigheten ECHA på den svenska centrala myndigheten KemikalieInspektionens hemsida, www.kemi.se.

ISO 14001 är en internationell standard för miljöcertifieringar, som flera konsultföretag erbjuder.

EMAS är EUs miljöledningsordning, www.emas.se.

FR2000 ekonomisk förening erbjuder ett miljöledningssystem som integrerar kvalitet, miljö, kompetensförsörjning, hälsa och säkerhet, www.fr2000.se.

Aneby kommun erbjuder företag i kommunen miljödiplomering enligt Göteborgsmodellen, www.aneby.se/aneby/naeringsliv/miljoediplomering__2. Modellen passar mindre företag.

Många branschorganisationer erbjuder branschspecifik miljöledning.

5 Skyddande ozonskikt

Köldmedium används i kyl- och värmepumpsanläggningar, såsom luftkonditionering i byggnader och bilar, ishallar, villavärmepumpar, fryshus mm. Många ämnen kan användas som köldmedium. De har alla olika egenskaper när det gäller miljö, hälsa, brandfarlighet mm. De vanligaste köldmedierna, som består av rena ämnen eller blandningar, har så kallade R-nummer. En lista finns på Naturvårdsverkets hemsida, www.naturvardsverket.se/sv/Produkter-och-avfall/Ozonnedbrytande-amnen/Koldmedieforteckning/. Varje R-nummer har ett ODP-värde, som anger köldmediets påverkan på ozonskiktet, och ett GWP-värde, som anger hur stark växthuseffekt mediet har i förhållande till koldioxid. Medierna betecknas CFC, HCFC eller HFC efter typ av kemisk uppbyggnad. Montreal-protokollet har implementerats i Sverige och EU genom olika förbud och restriktioner för dessa grupper.

CFC har även använts som drivgas i sprayförpackningar och vid tillverkning av skumplaster (såsom isolermaterial), vid kemtvätt och som avfettningsmedel. Freon är ett varumärke som använts för ett medium i gruppen CFC.

6 Säker strålmiljö

Med skyddszon avses ett avstånd som uppfyller Strålsäkerhetsmyndighetens allmänna råd om begränsning av allmänhetens exponering av elektromagnetiska fält, www.stralsakerhetsmyndigheten.se/Global/Publikationer/Forfattning/SSMFS/2008/SSMFS2008-18.pdf. Rekommendationerna består av grundläggande begränsningar och referensvärden. De grundläggande begränsningarna består av värden som är svåra att mäta direkt. Referensvärdena är tilltagna med marginal och säkerställer att de grundläggande begränsningarna inte överskrids. Värdena är olika för olika frekvensintervall.

7 Ingen övergödning

Informationen i VISS finns tillgänglig på www.viss.lst.se/.

8 Levande sjöar och vattendrag

Vattenrådets arbete kan du följa på www.vattenorganisationer.se/motalasodra/.

Vattendom, eller tillstånd till vattenverksamhet som det numera heter, söks fram till maj 2011 hos miljödomstolen. Därefter tar mark- och vattendomstolarna över miljödomstolarnas uppgifter. För Aneby kommun är det Växjö tingsrätt som är miljödomstol.

9 Grundvatten av god kvalitet

Vattenskyddsområde kan antas av länsstyrelsen eller av kommunfullmäktige. En dricksvattentäkt kan också skyddas genom lokala föreskrifter till skydd för människors hälsa och miljön, som antas av kommunfullmäktige.

För enskilda vattentäkter gäller Socialstyrelsens allmänna råd om försiktighetsmått för dricksvatten, www.socialstyrelsen.se/sosfs/2003-17.

11 Myllrande våtmarker

Ur beredskapsperspektiv har våtmarker också en utjämnande effekt vid översvämningar.

Småvatten och våtmarker i jordbruksmark har ett generellt skydd i förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken mm. Ett småvatten eller en våtmark är en areal av högst ett hektar i jordbruksmark som ständigt eller under en stor del av året håller ytvatten eller en fuktig markyta såsom kärr, gölar, våtar, översilningsmarker, kallkällor, mangelgravar, öppna diken, dammar och högst två meter breda naturliga bäckfåror.

12 Levande skogar

Etappmål 1 innebär att andelen långsiktigt skyddad skog ska öka. För att skogen ska anses långsiktigt skyddad ska det finnas ett juridiskt bindande beslut om skydd, exempelvis biotopskydd beslutat av Skogsstyrelsen, naturreservat eller Natura 2000-område.

Grön skogsbruksplan innebär effektivt skogsbruk med hög avkastning, anpassat till naturen, viltvård, rekreation och kulturmiljövård. Skogsstyrelsen och Södra är två organisationer som erbjuder grön skogsbruksplan. På deras hemsidor finns många tips på miljöåtgärder i skogsbruket, www.svo.se, www.sodra.com.

Läs mer om FSC, www.fsc-sverige.org.

Läs mer om PEFC, www.pefc.se

Natura 2000 har tillkommit med stöd av EU:s habitat- och fågeldirektiv. De har förts in i miljöbalken i Sverige. Sverige har utsett närmare 4 100 områden till nätverket. Vilka områden som valts ut kan du se här, <http://w3.vic-metria.nu/n2k/jsp/main.jsp>.

Riksantikvarieämbetets Fornsök är en karttjänst där du kan söka information om fornlämningar, www.raa.se/cms/fornsok/start.html. Fornsök visar ingen fullständig bild av alla fornminnen som finns i Sverige, men det finns information om över 1,7 miljoner lämningar på ca 600 000 platser.

13 Ett rikt odlingslandskap

Hur skötseln av odlingslandskapet bedrivs beror till stor del på EU:s gemensamma jordbrukspolitik (CAP) och utformningen av det svenska landsbygdsprogrammet.

Med ekologiskt avses jordbruk och livsmedel som uppfyller kraven enligt EU:s regelverk. De etablerade miljömärkningar som förekommer i handeln uppfyller EU:s regler.

Läs mer om ekologiskt jordbruk enligt EU, http://ec.europa.eu/agriculture/organic/home_sv.

Läs mer om ekologiska livsmedel på Livsmedelsverkets hemsida, www.slv.se/sv/grupp1/Markning-av-mat/Ekologisk-mat/.

Läs mer om KRAV, www.krav.se.

Läs mer om MSC-märkning av fisk, www.msc.org/sv.

Svenskt Sigill är en kvalitetsmärkning som garanterar svenskt ursprung, som också omfattar krav på miljöhänsyn och djurhälsa, www.svensksigill.se.

15 God bebyggd miljö

Statistik om avfall i Sverige finns på Avfall Sveriges hemsida, www.avfallsverige.com/. För återvinning av förpackningar svarar Förpacknings- och Tidningsinsamlingen, www.ftiab.se/.

16 Ett rikt växt- och djurliv

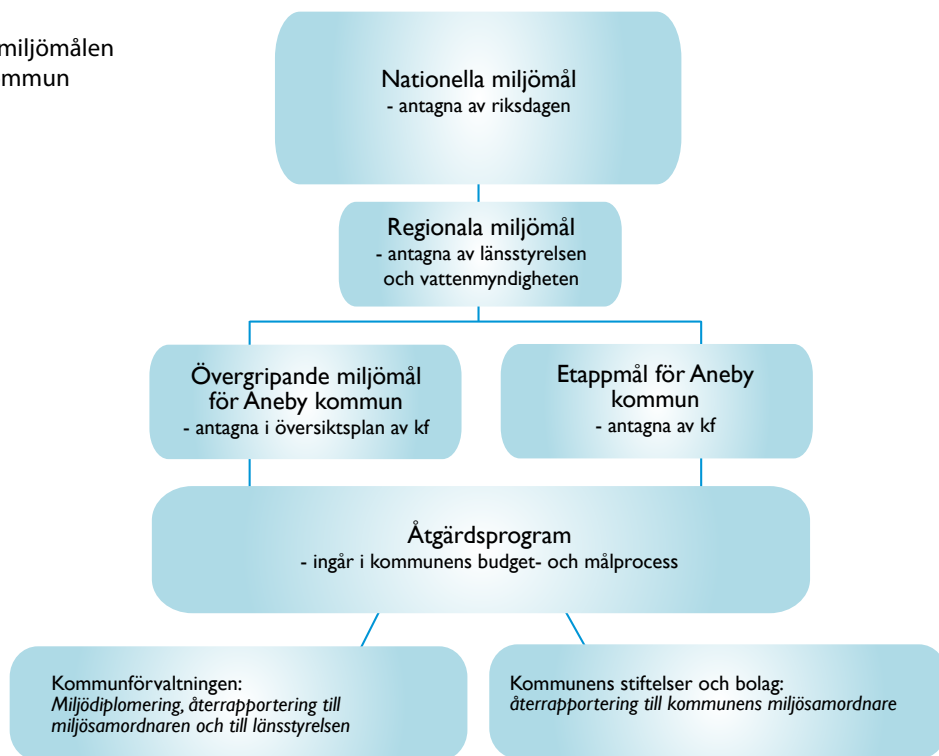
Minskad biologisk mångfald är ett globalt problem. FNs konvention om biologisk mångfald (CBD) är ett globalt avtal om bevarande och hållbart nyttjande av den biologiska mångfalden.

Det internationella projektet Economics of Ecosystems and Biodiversity (TEEB) visar hur den globala ekonomin är beroende av biologisk mångfald och vilka kostnader förlust av ekosystemtjänster för med sig. En stor biologisk mångfald innebär också ett ökat skydd mot utbredningen av nya sjukdomar, som blir en följd av klimateffekten. Läs mer om TEEB, www.teebweb.org/.

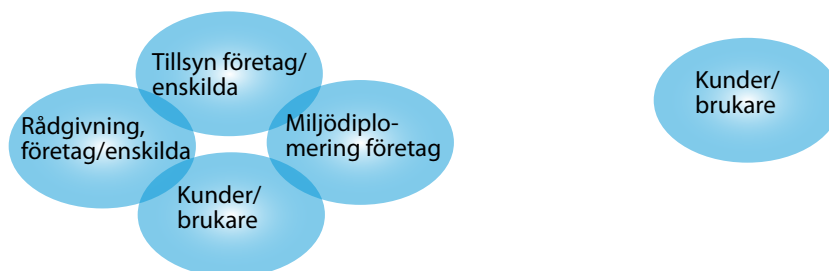
Centrum för biologisk mångfald (CBM) är ett nationellt centrum för forskning om biologisk mångfald, www.cbm.slu.se.

För att arean ska anses skyddad ska det finnas ett juridiskt bindande beslut om skydd, exempelvis biotopskydd beslutat av Skogsstyrelsen, naturreservat eller Natura 2000-område.

Så här är arbetet med miljömålen organiserat i Aneby kommun

Effekter på miljö och folkhälsa

**ANEBY
KOMMUN**

Storgatan 48, Box 53, 578 22 ANEBY
Tel. 0380-461 00 Fax. 0380-461 95
www.aneby.se